

BRS AFTERNOON KOLLEL

Sponsored by Frohlich Financial Group, LLC

GEMARA KIDDUSHIN

WEEK #4: WHOM TO HONOR FIRST

RABBI EFREM GOLDBERG

פרשת תולדות תשע"ה

THIS WEEK'S LEARNING IS SPONSORED BY

DAVID AND SOSHI MAYERFIELD

IN HONOR OF THE BIRTH OF THEIR GRANDDAUGHTER

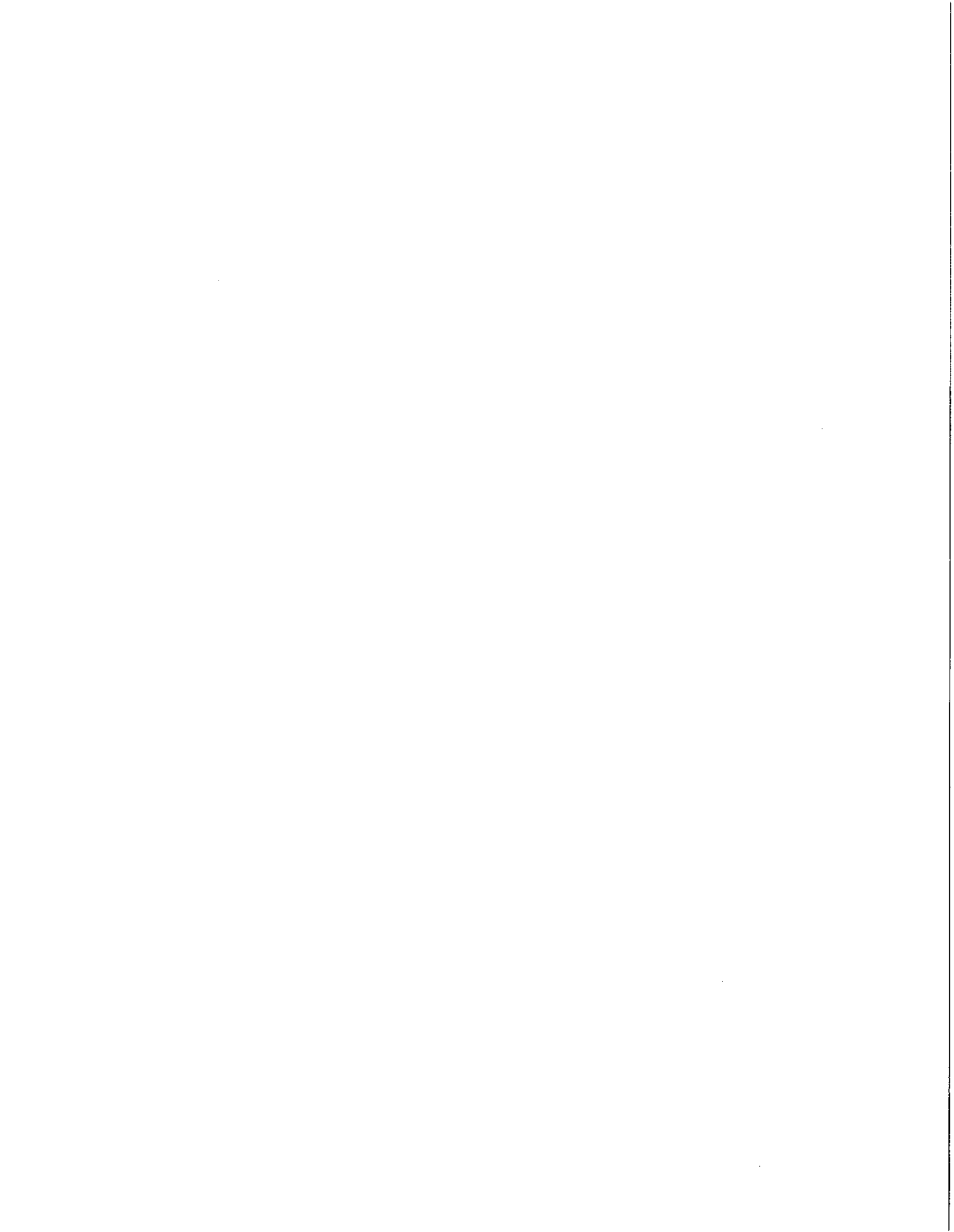
RIVKA EHRENFELD

MAZAL TOV TO THE PARENTS: MIRIAM AND ARON EHRENFELD AND THE GRAND PARENTS RABBI ELI AND MRS. TOVA WEISS THE THE GREAT GREAT GRANDFATHER ZEV (BILLIE) GOLDFISCHER.

The Dr. Yitzchak Belizon z"l
BEIS MEDRASH OF BRS
בית מדרש יצחק יעקב בליון של ק"ק בוקה רטון

(10) אגוסטא אגליה (ג.ל.י) TOSEFTA

יו (פ) (*) פוחת פורם על שמע ומתרגם רש"י אמר יהא הדין בעצמו שלא יתגלה טומא פורם על שמע ומתרגם ר' יהודה אומר (ב) כל שלא ראה מאורות סימיו לא יפוסם על שמע אמרו לו (ג) הרבה דרשו במרכבה ולא ראו אותה מעולם כהן שיש בו מום בפניו כדיו וברגליו הרי זה לא ישא את כפו מפני שהעם מסתכלין בו ואם היה חבר עיר ה"ו מותר הרי שויה (ד) [עומף במעפופות (ב) ובפילודים] אין כבוד שיקרא ויתרגם ויעבור לפני התיבה וישא את כפו :

כו' . לשון העור והכסה ראשו שלא יהא בגלוי הראש . והוא מדברי נביא . וכן צ"ו ונראה דלאו בגלוי הראש נאמר קאמר שלח זה מענין לזית ועוד הארץ הלך ע"כ לעשות לרכיו ושאר דברים אלה שאט"פ שראשו מכוסה דרך לזניס להטיל סודר או טלית על ראשו כו' וחפזר דה"ק שלא יהא בגלוי הראש תלית כו' וצ"ש וכוון כו' . אבל פירושו דחוק דזה לא תקרי גילוי הראש ותנינו צ"ש כמחא חקומה שרנס כסודר לכסות הראש בקדושת ח' א' וברכות ס' כ' ופ' ע"פ ופי' דשבת ופי' דשבת ונס' דמ"ק לא ככומחא וסודר וכן כס"ח דעירובין ולפי ג' כר"ף שם כברכות גרסת לזית אחר מלכות ערומים ולכסוף כו' פרי' סודר' ארושי' כו' וגם מ"ש ה"ח כל כו' מ' מדברי ש"ס פורם כו' מדינת לילך בגלוי הראש וליחא מודאמרי' . כס"ח דשבת תיתי לי כו' וכן כפ"ק דקדושין ר"ה כרו' דר"י לא כו' ושם כמה ח"ף ה"ו גרס' כו' שמה ממחא חקומה כו' אלא דמותר רק לפני ח"ח וכן כמס' ד"ח כה"ה כו' וישן כו' כס"ח ונכ"ש בקדושין ל"א ח' ר"ה כרו' דר"י לא ה"ו כו' לניסוח ועוד כדורים למ"ד ג' וכן הא דסוף שבת כס"ח רישן כו' כס"ח ונכ"ש בקדושין ח' א' כס"ח דה"ס אחר ח"ל כלל לסודר וכמ"ס כפ"ח דשבת ופ' ע"פ וכמ"ד בני ק"ס והכילו בני כס"ח ל"א ה"ה הרחתי עליכם כו' וח"מ כוונת כס"ה ועוד שיכסה ראשו כפ"ח כמ"ס וסודר ע"פ"מ כו' ודרך כו' ומתור כו' ומכסה כו' ומכר כו' אלא משום דע"פ"מ להחליל אחר שיכסה ראשו וכמ"ס ס' ל"א ס"ג ונכ"ש ח"ס ס"ק ג' וע"פ ס"ה ונכ"ש דכר כו' העור כס"ח ג' מכסה הראש החם בלחרא ומתירות חסידות עד שיתפ"ש ונלן כמ"ס מדינת כמ"ס דמדינת ח"ס' להחליל ולכנס לביה הכן מותר וכמ"ס למ"ס אלא דכ"ח י"ש לביה להחמיר מש"ח כס"ח ג' אינו אלא לנזופים וכמ"ס בקדושין ח' א' וגם בני ככל דהו עד שיכסה ראשו ונלן בעלית או כסודר ח"ל כר"מ ח"ג קכ"ב כו' ובגין דלחי' כו' משום חפלה וכס"ח ולשאר כ"ס שאין לכס סודרין וכו' כשבת קמ"ז ח' כעלית התקופ' וער"ש שם וכמ"ס ל' ס' ח"ה כ"ס דהיינו לאחר כו' וכן כ"ס בתגלה מלית שפסקן מחכמה כו' וע' זוהר ח"ג קכ"ב כו' וגם ח"ס כמס' סופרים שית"ש אסור לכו"ח כו"ה כראש מגולה ג"כ מות חסידות הוא דכמ' וברכות ס' ג' לא משמע כן וכמ"ס ס' ח"ה ס"א וכן מת"ר כ"ל לא כשרתי עליכם כו' כלל דמיתלת ח"ן חיסור כלל כראש מגולה לעולם רק לפני הגדולים וכן כמ"ס חפלה או כוון כדבר מ"ד חסור ושאר היום לקדושת שמעוה"ס לפני ס' חתיד : ס"ג ג' מליתות

VILNA GAON (11) אגליה (ג.ל.י)

(12) SHULCHAN ARUCH אגליה (ג.ל.י)

ו' אסור לילך (ד) (ט) בקומה זקופה. (י) *ולא ילך

(ס) (יא) 'ארבע אמות (ו) [ו] (יב) בגלוי הראש (מפני כבוד השכינה) . (יג) 'היבדלך נקביו : הגה ויבס'ה כל גופו, ולא ילך (יד) (יז) זחף (א"ו) . ורגיל עצמו לפנות בקר זע"ב, שהוא זריזות ונקיות (הגרות מימני פרק ה' מהלכות רעות) :

(13) MISHNA BERURA (R' YISROEL MEIR KAGAN) אגליה (ג.ל.י)

שנה (טו) כבוד של ימין : ו' (ט) בקומה זקופה . שדוחק רגלי השכינה כפיכול : על-פ'ן כתבו האחרונים דאסור (טו) אפלו פחות מארבע אמות . ופשוט דאפלו עומד במקומו ואינו הולך כלל : (י) ולא ילך . אפלו בבית (יז) שיש בו תקרה, וכל-שכן פחת אור השמים דיש לזהר לכלי עלמא :

(יא) ארבע אמות . ומדת חסידות (יח) אפלו פחות מארבע אמות, ואפלו (יט) בעת השנה בלילה . ויש שמצדדין לומר דאפלו ארבע אמות (כ) אינו אסור מדינא רק להצניעין במצטיהון . אבל כבר פתב (ה"ט) לקמן בסימן ח דבזמנא אסור זמור מדינא להיות בגלוי הראש, ואפלו יושב בביתו, עין שם הטעם . וכן פתב בתשובת מהר"ם ברונא . וכתב המגן אב"הם, דאפלו קטנים נכון להרגילם בכסוי הראש כי היכי דלהוי להו אימתא דשמיא, כדאימא (בשבת קנז) : פסי ראשך פי היכי דלהוי עלך אימתא דשמיא . ודע עוד, דלענין גלוי הראש די (לא) בכסוי הנד על הראש, (כג) והוא הדין אם מפלה ראשו שרי בגלוי הראש . ועין בפרי"מגדים שקתב דלילך ארבע אמות פחת אור השמים לא מהני בזה כסוי הראש ביד : (יב) בגלוי הראש . וכל-שכן שאסור לברך והוא הדין ללמד בגלוי הראש, (כד) ולא מהני בזה כסוי הנד, דיד נראש תד גופא אנון, ואין הגוף יכול לכסות את עצמו . (כה) ויש מקלין בזה בשעת הדחק, כגון בלילה שרוצה לשתות ואין לו כובע בראשו, כדי במה שמכסה ראשו בידו ; אבל יותר טוב לנהג כמו שהעולם נוהגין, שממשיך הבית יד של הבגד (כז) על הנד ומכסה בו ראשו, דאז הוי שפיר כסוי לכלי עלמא . וכתב הפרי"מגדים, דיש לזהר בשעת הנחת תפלין של ראש (כו) שלא יכרף הנד בראש מגלה . (כח) ופרו"ק משערות, אף אותן שתפורין בבגד מתחתיו, (כז) יש לאסר מפני מראית העין, שיאמרו ששערות הן . (כח) ויש מקלין :

R' YECHIEL MICHEL (15) אגליה (ג.ל.י) EPSTEIN

איתא בקדושין שם רב הונא בריה דרב יהושע לא מפני ד' אמות בגלוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי ואיהו גופא אמר בשבת [ק"ח:] תיתי לי ולא סגינא ד"א בגלוי הראש ושם [קנ"ו:] איתא כסי רישך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא ומביא שם מעשה שגולוי הראש הביא אדם לידי עבירה ואיהא במס' כלה פעם אחת היו יושבים וקנים בשער ועברו לפניהם שני הניקות אחד כיסה את ראשו ואחד גילה את ראשו וחקרו אחרי זה שגילה את ראשו ונמצא שהוא ממור ובן הנדה ע"ש והענין שהראש שבו המוח שהוא מקור החכמה והיראה אין לו להתגלות לפניו יתב' שמלא כל הארץ כבודו כמו שאין לעמוד במקום קדוש בגלוי ראש ואם אינו עושה כן עוות יצרו סתגבר עליו גם בלא הרגשה והנה יש מן הגדולים הסוברים שמעיקר הדין יש איסור בזה ויש שסוברים שהוא רק ממדת חסידות אמנם אם כה ואם כה הנסיון יעיד על זה [ובמקום הסכרה כמו בערכאות הקור"ה שמדינתא דמלכותא ח"ן לילך בכיסוי הראש בשם מותר אך שלא במקום הכרח מי שרולס לזכות צירחא ס' ישמור ח"ע מזה ודי למצנין ודוק] :

R' SHLOMO ZALMAN (14) אגליה (ג.ל.י) OF LIADI

ומדת כל חסידות שלא לילך ד' אמות בגלוי הראש גם בימיהם שרוב העם היו רגילים לילך לפעמים הרבה בגלוי הראש מפני החוס בימים ההם ועכשיו בזמן הזה שכולם דרכם לכסות ראשם לעולם אסור לילך או אפילו לישב בגלוי הראש משום צניעות שהרי זה כמגלה בשרו המכוסה וגם הקטנים נכון לכסות ראשם וכ"ש במדינות אלו שהנכרים נהגו לגלות ראשם וישראלים קדושים נוהרים בזה משום צניעות א"כ ההולך או אפילו היושב בגלוי הראש כמו הנכרי הרי זה עובר בלאו דובחוקותיהם לא תלכו כ"א אם משים יודע לא ראשו לכסותו די בכך להיכר רק שלא יזכיר שם שמים כמו שיתבאר בסימן ז"א (סעיף ג') :

אגרות משה

16
R MOSHE
FEINSTEIN

אורח חיים

סימן א

ביכוסו מקצת הראש לענין לפרך ברחוב ולענין ברכה

ר' אהרן יהודה הכהן זצ"ל
מפי"ב ירדני הרה"ג ר' משה זאב אספסי שליט"א.

הנה בדבר כיסה מקצת הראש כגון ביארמולקע
לשנה אם מותר לילך כן ברחוב כמו שרואה
שרבים מדיני ה' נוהגים לילך כן ברחוב. אבל
לאה כוונה השוהה מתגאון ר' שלמה קלוגער בס'
האריך לך שלמה דביכוסו מקצת מותר רק בפחות
מדי' אמות ובגילוי כל הראש אוסר אף בפחות מדי'
אמות ורוצה כתי"ה לידע דעתו הקלושה איר להתנהג
למעשה.

הנה דברי הגאון רש"ק תמוזים לאורה מאה.
כי אין אפשר לפרש מה שנאמר בגמ' קדושין דף
ל"א רב הונא ברי' דר' יהושע לא מטיג ד' אמות
בגילוי הראש וכן הוא בשבת דף ק"י"ח. שהוא לא
בגילוי הראש ממש אלא שהיה מכוסה אבל רק מקצת
הראש, דאף אם הי' לו איזה קושיא שהיה מותרת
בפירוש כזה אין שייך לתרץ בדבר שהוא לא כמפורש
שגילוי הראש פירושו מגולה ולא אם הוא בדוקא
מכוסה אף משתו, ובפרט שאין שום הכרח לפרש
פירוש כזה שעכ"פ הוא זר ורחוק.

וגם הא לבד הא דר"ה בדי"ר יהושע כאן ובשבת
לא נזכר בשום מקום שיש איסור ולא אף מדת
חסידות אף בגילוי כל הראש וארובה בברכה מקומות
הוא כמפורש שאין בזה איסור כדבתיא הגר"א בס"י
ח' ס"ק ו' ואם כן מגליה דאסור בגילוי
כל הראש אף בפחות מדי' אמות אם במקום זה
דבר הונא בריה דרב יהושע מפרש שהוא ד' אמות
דוקא. בשלמה הבי"ח שאוסר אף בפחות מדי' אמות
מצד מדת חסידות והוא כמביא סימן ב' סק"ו הוא
משום שמפרש ד' אמות שבגמ' לא דוקא מתקטע
דכיון שהוא משום כבוד השכינה שלמעלה מראשו
מה לי ד' אמות או פחות, ומש"כ המביא ומדת חסידות
אפילו בפחות מדי' אמות היכרח כדפי' במצות
השקל שגם המביא אינו טובר שיש איסור בדי'
אמות מהא דמפורש במביא סי' צ"א סק"ב שאף

ד' אמות הוא רק מדת חסידות ורק להוציא ההרהר
וליכנס לביח"כ אסור עיי"ש (ועיין ביד אפרים
דבריו דחוקים). אבל הגרש"ק שמפרש ד' אמות
שבגמ' הוא דוקא אף פי' שאיני בגילוי מקצת.
מנא לי לאסור בגילוי כולו אף בפחות הא לא
הוהכר דין גילוי כל הראש כלל ואין לזון אף אם
הוא חמור מגילוי מקצת. יותר ממה שמצינו בגילוי
מקצת. דאם טובר מסבא דאינו כבוד השכינה אף
בפחות מדי' אמות מסבא הבי"ח וטובר לפי פירושו
שאף בגילוי מקצת נמי אינו כבוד השכינה ובהו
איירי בגמ' הדין לאסור אף בגילוי מקצת גם בפחות
מדי' אמות. אלא טובר שלא שייך כבוד השכינה כשיושב
ואף מהלך פחות מדי' אמות אין לאסור אף בגילוי
כל הראש פחות מדי' אמות.

נמי אינו כבוד השכינה וטובר דד' אמות דוקא
ולכן מפרש בגמ' שהוא אף בגילוי מקצת ואין
חלוק מדינא דגמ' בין גילוי כולו לרק מקצת
שבתדיווייהו ליכא איסור אלא מדת חסידות, ורק
בדי' אמות, אבל האינא שאיכא איסור מצד חוק
עכ"ם כסברת הט"ז בס"י ח' סק"ג זה איכא אף
ביושב וכדמשמע כן שם בס"י וכן יש איסור אף
בהלך פחות מדי' אמות, ואיסור זה ליכא אף בכיסוי
מקצת דבר אינו כבוד השכינה, והדיוטא שם בס"י
שליכא אף בכיסוי היד על הראש ודואי די' בזה
לסלק חזקת העכ"ם כיון שהוא מורה בזה שאסור
לו לישב בגילוי העכ"ם שאין לאסור וא"צ בזה לטעם
שאינו כבוד השכינה עיי"ש, וכ"ש בכיסוי מקצת
הט"ז בכיסוי היד, ובמצא ממילא חלוק לדינא שבגילוי
כל הראש אסור אף בפחות מדי' אמות ואף בישיבה
לבו, ובגילוי מקצת שליכא איסור זה אלא מדת
חסידות שבגמ' שנאמר סתם גילוי הראש בומגם
שלא הי' זה חוק העכ"ם וטובר שהוא אף בגילוי
מקצת הוא דוקא בדי' אמות ונוגע לן דין הגמ'
למעשה רק בגילוי מקצת.

ונצטרך לפרש בכונת לשון הגרש"ק שהתעיק
כתי"ה שמה דאמרי' ולא ילך ד"א בגילוי הראש
דמשמע פחות מדי' אמות מותר, ליינו רק במקצת
הראש בזה אסור רק ד' אמות חתת אויר הרקיע
הא פחות מדי' אמות מותר, אבל בגילוי כל הראש

אסור פחות מדי' אמות אין כונתו לפרש כן
בלשון הגמ' דבגמ' שאינו לאיסור מצד חזקת
העכ"ם שלא היה או כן חוק העכ"ם אלא למדת
חסידות מצד שהשכינה למעלה מראשו איירי אף
בגילוי כל הראש כפשוטו הלשון וגם ד"א לפרש כלל
חלוק מדין הגמ' כדבארתי, אלא כונתו אולי על
לשון הש"ע ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש דמקום
בגילוי רק מקצת משום דהאינא אסור בגילוי כל
הראש מדינא אף בפחות מדי' אמות ואף בישיבה.
ומסתבר יותר שגם אין כונתו לפרש כן בפרש
שאיירי רק בגילוי מקצת כדבתיא הגר"א שא"א לפרש
היפוך לשון גילוי הראש, אלא דהש"ע ודאי איירי
אף בגילוי כל הראש משום דהש"ע אינו אוסר מטעם
חוק העכ"ם וכדמבארתי גם גם להט"ז שכתב על
הש"ע בסק"ה דרובם וירושב בעגלה הוא מהלך
משמע דבישיבה מותר לא רק בביתו אלא אף
חתת אויר הרקיע, והא לשמיה דיש בזה איסור
דחוק העכ"ם אסור אף בישיבה ואף בבית ובמפורש
בס"י סי' ח', אלא צריך לומר דדין הש"ע שלא
כתב שאסור לילך כמו שכתב לעיל מזה דיין קומה
וקומה אלא כתב ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש
שמשמע שהוא רק ממדת חסידות, וכדדייק ע"ז היד
בס"י ד' אפרים והוא רק במהלך לא כשיושב, וז"ל היד
הט"ז שכתב וירושב בעגלה הוא מהלך ודקדושין
דף ל"ג יש גם בו המדת חסידות בשב"ע אבל בס"י
ח' הידש שהאינא איכא גם איסור מצד חוק
עכ"ם שהוא אף בישיבה, ומה שלא אסר המחבר
מטעם חוק העכ"ם הוא משום שרוב זה הלוי לפי
המקומות שאם באותן מקומות אין העכ"ם נוהגין כן
אין לאסור, והמחבר היה במקומות הערביים שאין
נוהגין להסיר הכובע, והנה גם כונת הגרש"ק שהוא
לדינא האינא במקומותינו שהער"ם נוהגין להסיר
הכובע ולא קאי על לשון הש"ע, ולשון דמה דאמרינן
הוא פירושו מה שגם אנתנו לדינא אומרינן כן,
ונסתלקו קשיותינו מלפניו.

אבל עכ"פ תמה לומר בלא ראייה חזו"ש כזה
שאף בכיסוי מקצת היה אסור, וגם הא משמע
מהאחרונים דלא דברי, מהא דבטעם שאין מועיל
הנחת היד על הראש לחזקת השם להתחבר בס"י
צ"א סעי' ו', וכן טובר הרמ"א בס"י ע"ד סעי' ב'
דלא כמורש"ל דמותר, הוא רק מטעם דאין הגוף יכול
לכסות עצמו, ומטעם זה אם אחר מניח ידו על
ראשו מותר לברך וכן כשמטשין בבית יד של הבגד
על היד של עצמו היי כיסוי כראיות בבית הובא
בבאה"ט סי' צ"א סק"ד עיי"ש, והא היד אינה
מכסה אלא מקצת הראש ומותר אף לברך למרש"ל

ולחזקתים עליו הוא רק ביד של עצמו והט"ז מורה
למרש"ל בס"י ח' על לענין הפדת חסידות לשיבה
ולהלוי ורק לברכה אוסר, ומש"כ הט"ז בס"י ע"ד
סק"ב לענין שלא ישב או ילך בגילוי הראש בארצא
קצת די בכיסוי ביד אין כונתו שהיה בזה האיסור
דמדת חסידות אם הוא שלא בארצא, ולא מצינו
חלוק לענין זה אלא בין ד' אמות לפחות ולא בין
ארצא לשלא בארצא, אלא נקט בדהיה שבארצא
קצת מצוי גם, ובמצא שהוא כמפורש שאף לענין
ברכה מותר גם בכיסוי מקצת וכ"ש לענין הליכה ד'
אמות, ולכן דעת הגרש"ק היא שלא ככל האחרונים
והיי דעתו דעת היד.

אך אף לדעת הגרש"ק נראה לע"ד שהוא רק
בכיסוי פחות מרוב הראש דיסבור, דרוב ככלול
גם לדין זה וכשהרוב מגולה הוא כמגולה כולו אבל
בשהרוב מכוסה כן לדידה ליכא שום הערות.
ובמחצת מצומצם כיון שהאיסור נאמר על ראש
מגולה ומחצת אינו כרוב אין להחשיב זה מגולה
ואין לאסור אף לדעתו, אבל אולי אף בזה חושש
לאסור משום דאי"א לצמצם וצריך שיהיה הרוב
מכוסה ואף שגם באיסור דרבנן הא מקילין במחצת
אף שא"א לצמצם כדמצינו בעירובין מ"מ אולי
החמיר לחוש כיון שלענין ברכה והוכרת השם הוא
לכבוד השם לא רצה להקל אף שהוא ספק איסור
דרבנן, וממילא חש להחמיר גם בהליכה אף שהוא
רק ממדת חסידות כדי שלא לחלוק ולכן אולי מצריך
שיהיה הרוב מכוסה, ואיסור דחוק העכ"ם ודאי
ליכא אף רק במיעוט מכוסה אם אין חושב זה
בעיני בני אדם לראש מכוסה.

ולכן למעשה הוצא להחמיר ולחוש לדעת
הגרש"ק צריך לכסות רוב ראשו שהוא ברוב הכובעים
וביארמולקע הגדולים, אבל לדינא אין מחוייבין
לחוש לדעתו כיון שהוא דעת יחיד ובפרט שהוא
רק באיסור ממדת חסידות אף שנתנה שכבר נהגו
המנהג להחמיר יותר מהראוי לפי הגמ' והש"ע ולכן
אם אר מכוסה באופן שנקרא שראשו מכוסה וראש
לילך ברחוב ואף לברך וכמו שעושין כן הרבה
ואין לחזקתם היו לקלים.

ונצד דין נדר שנתנה שלשה פעמים אין לאסור
דכיון שהוכר בגמ' ובש"ע שכן ראוי לנהוג לכל
אדם עושה בסומא רק לפי הידן שנאמר בזה דיוא
רק למורה טובה שראוי לכל ישראל לנהוג במדת
חסידות ולא לחושב זה לקבלת נדר דרך דבר שהוכר
שינהגו כן ח"ח ויראי ה' אם החזיק אחד לנהוג

(א) מסומד דכתיב לכה וילת' גנ' מסומד דכתיב גנ' לכה וילת' כתיב נקמה סי נקמה : (ב) דרך כהי ארס . אג' דמי אגל כפי פסיקא שיכסה נס טיו היינו מוכתיב (ג) לא חסקה על שסס חלל לפני וילת אמ' דמוכתיב לכתפוק מ'מ סיט כתיב דכתיב אגל חקסס כה מרד מנכג כה ארס לכתפוק : (ג) וכן שיכסה ראש כעלית . כמוד כהז ומכסה ראש שלא יהיה בגלוי הראש ופי' כי לא יכסו בגלוי הראש מקלית על מאוס שרד שיכסה ראש כליית לקיים מצוה מן התנאי סג' ח' ד'ת ת' כי מצוה לכתפוק דכתיב כ' וסירשו מ'ת ל' דמ' רבינו הוא כששופו שלא יהיה בגלוי הראש כי כלה וילת ח' ח' אסור ל'ך בגלוי הראש רק מדה חסידות כמ'ס כס' י' כסס הרי'ס ולכן כהז כשפת פסיקת וילת לרד' לכסות חלשו סג'ל . וסג'ל דמורסס גל רבינו להורי כיהיה חזר ל'כ כסיפו הראש (ד) שחשילו כשפת שמוסוק כעלית של מאוס לרד' שלא חזו ממנו כסוי של ראשו וסכסס

שעלית של מאוס ספסיס הוא מאלק מראשו כמ'ס רבינו כסס כסיפור וסמל שיסיה אז בגלוי הראש חלל לא הקסיר ריכס שיסיה כעלית ג'כ על הראש מססס מצות וילת . וסג'ין סיקר כדבר אס יש אסור להיות בגלוי הראש כהז רש'ל כחשו' סי' ס'כ דח' אסור חזר הרד' דלל כמרהר'א ורליתו מתס שרמיט גכי ק'ס שחמור הקס'ס ל'סרלל הרי' לא הטרחתי פליכס לקר' פרוס הראש מססס דל'ן אסור כדבר וכמז שור דמדת חסידות הוא גכר מרחמיס'ן ס' כל כתיבתי לי' דלל מסגי' דלל בגלוי הראש ודוקל הליכט דלל ומסקתו דמ'ת אטילו כלל חסלה יש לחזר מחלר שסס חוססס ארתו לקלות ולפריאות וכשפת הלימוד אס הכזר ככר פליו יכסה ראשו ככזר דק או מצי ורסי' ירלה לגרד ברכת הנהיך והוא כלייל שג'ין לו כוכב או כחמנטי' ד' לו כסה שמכסה ראשו כדיו ח'ק סלפין מכסה אח לנו (ג) לא כמי כסיפו ס'ד ככו שכתב מהרש"א סיט מטפס שרד' האדם לכסות לנו כדיו ולא יכזר שרד' לכסות חלל אגל למסלה מראשו שחלל יכזר די כנך כסרס כחקרתי כסלמח סד כח' לשונד' ונללס לי' שיש אסור נמור מטפס חלל דכיי'ס ס'ן שחוק הוא כשפיו כיוכספ' שששפ'ין ומביד

חיקך שישכחן סורקי ומפליסס מטוכס ואסכן זה ככלל ככלל וכמוקומיכס לא חלכו כ'ס כמק' ז' ש'ס פסס דכסיפו הראש מורה על ירלח שמיססה ה'א דס'ף כמז כפי ריש' כי ה'י דל'כ'י פ'ן דמחל דמרד' וכקמ'קוסיין דף ג'כ ה'כ'ו גכרל דלל מכת' ריש' אמרו כמה ח'ף ס'י גכרל כ'י ו'כ'י כ'ס' המורס פליכ' ס'ין גדולי חכמינו נחמיסס מלגלות ראשם להיות שכסיסה שספסס וסוככת ח'מן וכן ס'ר ממסטיס דכריסס לוחל ככונה כ'י ס'ג'ל . ודל' יריחק סלמו כזה יומר מסלח חוקומיכסס חלל מכל מקום מה שכתב רש'ל דדי ככסיפו ס'ד סל כראש חזי' די כזה ח'ף לסלח חוקומ ספטי'ס כיון שחלל מורס כזה שחלשו לו ל'כב בגלוי הראש חלל לא יוסל לעסין שלא דכר קווס'ס מסיו וכמ'ס כסימן ס'ד ו'ס' כג'ל :

כן בסתמא אמרינן שהיא בג' פעמים לקבלת גדר אבל לענין גילוי הראש שבשיע נאמר זה לכל ישראל שינהגו כן אף שהוא רק מצד מדת חסידות אין להסתפק כלל בגדר אלא אלא ע"ד השיע עושה שהוא רק למדת חסידות.

ובסתירת דברי המג"א שבסי' צ"א כתב שאף לילך ד' אמות הוא רק ממדת חסידות ובסי' ב' כתב ומדת חסידות אפילו פחות מד' אמות שמשמע שלילך ד' אמות הוא איסור שדחקו במחצית השקל וביד אפרים לתרץ דבריו. היה נראה לע"ד דלילך ד' אמות אף שעיקר הדין הוא ממדת חסידות אבל כבר נהגו כל ישראל להתנהג במדת חסידות זה אפילו אנשים פשוטים אבל מדת חסידים להיחידים המתנהגים בחסידות וכן לכל ת"ח יש להחמיר שלא לילך בגילוי הראש אפילו בפחות מד' אמות. ולדינא יש לאסור אפילו בישיבה מצד חוק העכו"ם כהט"ו. והמ"גא משמע שפליג על הט"ו וצ"ע בטעמו. ואולי בישיבה אף המג"א יודה דאסור משום חוק העכו"ם שכן עושים כשיושבין לאכול או בחבורת אנשים בעלמא להסיר הכובע אבל בהלוח' אין דרכם להסיר הכובע ולכן אין לאסור ההלוח' משום חוקי העכו"ם. ואולי סובר דחוק העכו"ם נחשב רק בעת התפלה דרק אז הוא חוק שלהם להסיר הכובע אבל בישיבה אין מסירין מצד חוק העכו"ם אלא להקל בעלמא. והט"ו סובר שגם זה נחשב חוק כיון שנמשך להם רגילות זה מצד חוק העכו"ם שלהם שבלא כובע הוא יותר חשיבות, ולכן אף שלישיבה בעלמא אין להם חוק עכו"ם להסיר הכובע יש לזה דין חוק עכו"ם לאסור, ועדיין לא מבורר טעם המג"א לע"ד ויש לאסור כהט"ו.

ידידו המברכו בכוח"ט.

משה פיינשטיין

MINCHAS YITZCHAK (19) נ"ח

ג) בענין גילוי הראש במשרדי הממשלה, — הנה כבר הורינו כזה גדולי הפוסקים, בהצדקה בעוש"ע (או"ח סי' ב' ח' ס"א ו"א), ע"י זרכי יוסף שם, ורבים הם הסובירים, דאסור מן הדין, דמש"כ ג"כ זכר, לאו משנת חסידים הוא, חלל דינא הכי, או משום דכזה"י שהוקבע ומשפט מלד זיון העמים, איכא כזה משום בחוקומיכס, ומ"מ אי אפשר לומר כלה זכר, כנוגע למשרדי הממשלה, והכל לפי המקום והזמן, חס הממשלה אינם מקפידים ע"ז, וע"י כשבו"י (ח"ג סי' ה') ובש"ח (מפ' זיכר"ג חספ"ד ח').

דושה"ט,

יצחק יעקב ווייס

MOSE FEINSTEIN (18) מ"ח

ובדבר כניסה לטיאטער ולמאוויס הרי הוא דבר האסור ואיך שייך שיתירו לו להסיר את כובעו ולהיות בגילוי הראש ויוסיף עוד חטא על חטאו. ואם השאלה היא באחד שתקף יצרו עליו לילך לשם ולא ישמע שלא לילך. אולי טוב שיסיר כובעו ולא יהיה חלול השם משום שלא ידעו שהוא יהודי שומר תורה. היא סברא גדולה אבל רק למכוין לשם שמים. אבל כיון שרחוק לומר שאיש שתוקף יצרו עליו יכוין לשם שמים היא כוונתו באמת רק לזלזל בעוד דבר גם באיסור גילוי הראש לכן אין להתיר לו.

ידידו,

משה פיינשטיין

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לא

עין משפט
גר מצוה

ש"א מ"י פ"י מהל' ממרים הלכה ב: ש"א ב מ"י פ"ה מהל' דעות הלכה ו מ טו"ש א"ח פ"ב סעיף ו: ש"ב ד ה מ"י פ"ו ממרים הל' ד סג ע"ש ק"ג טו"ש י"ד פ"י כ"ט סעיף ד: ש"ג ו מ"י פ"ה ז' וסוג' ע"ש טו"ש פ"ג סעיף ח: ש"ד ז מ"י פ"ה מהל' מ"ח הל' יג טו"ש י"ד פ"י כמו סעיף ו: ש"ה ח מ"י פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טו"ש י"ד פ"י כ"ט סעיף ז: ש"ו טו"ש פ"ג סעיף ז וסוג' ז וסוג' ז:

תוס' ר"י הו"ק

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

תורה אור השלם

(א) מה אמר יי השמים כפאי והארץ יהם רגלי יי זה בית אשר תבנו לי ויא יה מקום קבורתי: [ושמח ח א] (ב) וקרא יה אל יה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: [ושמח ח ב] (ג) וידך יי כל מלכי ארץ פי שמעו אמרי פיך: [ומתחיל קולו ח] (ד) אמרי יי אלהים אשר הוצאתיך מארץ מצרים מפיט עבדים: [ושמח ח ב] (ה) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: [ושמח ח ב] (ו) כבוד את אבדי ואת אבדי לפעו: ארכבו ידך על האדמה אשר יי אלהים נתן לך: [ושמח ח ב] (ז) ראש דברך אמת ולעולם פל משפט דברך: [ומתחיל ק"ט סק]

משדלתו. מפתה אותו כדמרגמיני וכי יפתה (שמות כג) ארי יסל: והארץ! הדום רגלי. והעובר צמח אומר אין הנקוס כאן לפיכך הוא נסמך לומר אין יודע נמלא כדומק רגליו ומקלרו לומר אין כאן: מלא ב"ה הארץ. משמע משתרצב וירד למטה והזוקף קומתו נראה כדומק: אמר לו בך. ר' יהושע השיב לו לדרך שהשיב לו ר' אליעזר: נתגרשה. שכן אמר חייבת צטור אזי מנו: מבין ריבי עיניך. שערות צטורות כסוי העין אתה ניכר שהיית יתום ונשור ריסי עיניך מן הצבי כדלמרי' [צטנהדרין] (ד קד): והיה רצן גמליאל שומע קולה וצרכה כנגדה עד ששכרו ריסי עיניו: שבן אלמנה אתה. ולא נריך אתה למעשה אלא ללמוד צאת ואני אומר לך צטור שניהם שיה עליך: הלא אהם מים בספא וקעקע. קרקע להם כמו שמקרקרין לתרגוליהם ולפי שלא היה נריך לעמך והוא שאלו כמו שעלי צלשון שמוק: חזרו והודו ל"מאמרות הראשונות. כ"ש שחייב אלם צטורו שאף הוא שותף צבירתו כאצו ואמנו ומיזו ומותו מסורין צלו: ראש דברך אמת. לא הוזקק הכחזו לומר ראש דברך אמת אלא לפי שהיו מרגינים אחר דבריו הרשונים לומר לכבודו הזהיר ולאחר זמן חזרו והודו כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת: בששים ריבוא שבר. שהיה משתכר זה ששים ריבוא דינרי וכו': תחת מראשותיו ש"ה אביו. והוא יסן: מה שישנו מצוה ועושה כן. שילס לו הקצ"ה שכרו: הא דר' יהודה. דלמר סומא פטור מן המנות צב"ק פרק הסובל (דף טו): ש"ה מיפקידנא. שהיה סגי נהור: יומא טבא לרבנן. סעודה לתלמידים: פעם אחת היה לבוש. למאן צן נתינה: סידקו. לבוש שקורין לניד"ר: ש"ה זהב. מרוקס מוטי זהב: פסיוני. עוף חסוד ושמן מין שליו שירד צמדצ"ר: וטורדו מן העולם. שנענש עליו שמראה לו כרות עין על סעודתו: ויש מטהיני ברה"ם. שהיה מלאכה קשה: ומציאו

בכבוד רגלי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

מבין דרבי. כלומר מנתנועתיך ועיניך ניכר שפקח אתה דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו: הטל. וד"ך שחוק השיב לו כלומר כבוד שניהם שיה ע"ד: מי שאינו מצוה ועושה כן. שמשלם לו הקב"ה שכרו ושכר גדול יבין למצוה ועושה שהוא מפני מצוה ומקבל מרות המצות עליו: פסיוני. פונדייש כלע"ז: [נטורדון]. שאומר לו כבדו: ויש מטהיני ברה"ם ומביאו. שאמר לו כלשון וכה:

גליון הש"ס

גמי' שאתה ואמר הייבים בכבוד אביר. עין ימנה ה ע"כ מ"ה טעמא ז:

ליקוטי רש"י

באילו דוחק רגלי שכינה. אומר גליון אין השכינה כאן ומיני הארץ הדור רגלי (חגיגה טו). עד היכן כיבוד אב. כמה אדם מלוה להוציא כבוד אב וכו'. מה עשה. וכו'. ישלם שנתו על כן ע"כ כ"ג. ויא צבירו. הפסוק משמח עם כד. פסיוני. מין שליו שקורין פיד"ר [ביק ח].

לעיו רש"י

צינד"ר. פירוש משי (רש"י כחומות פ"ג ע"ג ד"ה מטכטא):

הגהות וצינונים

(א) דפוס הכתוב. וכו' ברי"ף ובר"ש ובכמה כתי' [צ כטור א"ח לא גזס 'ארבע אמות' (הגר"צ ברלין) וכו' בחלק (מכת"י): (ב) ברפ"ס נוסף רב יהודה לא טבא (כתי' אור"ח) ארבע אמות קומה וקופה: (ד) ברפ"ס נוסף פעם אחת. וכו' בראשונים (כתי' [ס ציל א"ר (כ"ש) וכו' בר"ף]. במקום וא"ר חנינא איתא וכששמעו חכמי ישראל אמרו וכו' בע"י: [גריסת עין יעקב ובפ"ה קידושין שהיה הוציטו לה שלא תצטור] (גליון): [ז] ברפ"ס ובכתי' במקום 'הארץ' איתא הארץ כולה: [ח] ברפ"ס ובכתי' במקום 'אמר ליי' איתא דקאמר ליה. וניין ע"ש: [ט] ושיך לעיל (גליון): [י] ציל ממוחנני. וכו' ושא (גליון): [כ] ציל צרות (כתי' ומכו ברש"י):

נשים. הלכות אישות פט"ו פט"ז

יח וכן צו חכמים על האשה וכו'. זה מנזר בהרבה מקומות: ולא תתבע תשמיש וכו'. אם צעיריבין: ולא תמנע מבעלה וכו'. זה מנזר שהמונעת התשמיש נקראת מורדת ופשוט הוא בהרבה מקומות שהוא משועבדת לו לכך: **יט וכן** צו חכמים שהיא וכו'. בפרק הלא על יצמחו (דף ס"ג:). מנו רבנן האשה אם אשמו כנפיו והמכבדה יומר מגופו עליו הכבוד אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא מטעם: ולא ישיל עליה אימה יתירה וכו'. מימנעא פרק קמחא דגיטין (דף ק"ו:).

כ וכן צו חכמים על האשה וכו'. פרק קמחא דקדושין (דף ל"א). אמרו שאלה ואמך חייבים בכבוד אביך. ופרק קמחא דמגילה (דף י"ב): בהרבה הזכירו לדמרי אשמי קמחא צביטה פירשטא ליהוי. ודברים פשוטים הם:

פט"ו א הנכסים שמכנסת האשה וכו'. מ"ט רבינו שאין הנדויות בכלל כמותה יש לו עיקר בהרבה מקומות בגמרא שחלקו צביאור בין כמותה לנכסי לאן ברזל וכו' לומר לנכסי מלוג כמו שנמנעל נמורדת פרק י"ד וימנעל פרק כ"ב דבין שומרת יבס ופרק כ"ד ימנעל דבין הרבה נשים שדין הכמותה חלוק מדין נכסי לאן ברזל ונכסי מלוג וכו' בהרבה מקומות בגמרא שאין הנדויות בכלל כמותה אע"פ של חלקו צביאור כמו שאמרו בפרק גט פשוט (כ"ב קט"ד): גבי ערב דכמותה ללא משתבעד מ"ט מלוה עבד ולא מדי חסרה וצביאור לאן לומר לאו מדי חסרה שהרי צביאה ממון שלה וימנעל דין זה פרק י"ז. עוד אמרו בהרבה מקומות בגמרא מקולי כמותה שנו לאן ומשמע שהוא דוקא בעיקר כמותה ומוספת לפי שהוא מתחייב בהן ולא קיבל כלום אצל הנדויות משמע של הקלו ודינה כדן שאר חובות. והנראה אלי מדברי רבינו שהוא סובר שאין הנדויות בכלל כמותה לשם דבר אלא לדברים צביאור רבינו צביאור שהיא כמותה אצל כל מה שמתם הוא ו"ל דין הנדויות כדן חוב בעלמא ודין החוב נמלוה עם הלוה נמנעל בהלכות מלוה ולוה כל פירווי וכן כחז הרשב"א ו"ל בתשעבט שאלה שדעת רבינו הוא שהנדויות כחוב בעלמא ונגזית מן הנעל צביאור של אמרו [ויצורית] אלא בכמותה ומוספת. ועד שיש קמחא דברים שהכמותה והחוב שיהם בהן כפיגמנת כמותה ופוחתה ופירשט מנכסי יתומים ושלא צביאור ומן המשועבדין שכל אלו נעל חוב גם כן לדין שבוטע בהן ואין ספק שדין זה נוהג אף צביאור ולא הולך רבינו לבאר כן לפשוטו של אלא יפה כחה מן המזב. ועד שאין דעת רבינו מוססת בה מכל המפרשים ו"ל כי יש מי שמנעל ואמרו שצביאור לאן ברזל בכלל כמותה ככ"מ. ודוקא כשהיא בהל גבוהת מנעלה או מיוצקין וצביאור כמו אצל כשהן בעין דינס חלוק

ושמחה: יח וכן צו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה. ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה. ולא תתבע תשמיש המטה בפיה. ולא תהיה מדברת בעסק זה. ולא תמנע מבעלה כדי [מ]לצעריו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותוהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה ותחרק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור: **יט** וכן צו חכמים שהיא אדם מכבד את אשתו יותר מנפיה ואהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה במוכבתה כפי ממונו. ולא ישיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה [מ]בגות ולא יהיה עצב ולא רגז: **כ וכן** צו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה עליה מורא ממונו ותעשה כל מעשיה [מ]על פיו. ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזה דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזיווגן. ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח:

להתגרש וליתול כמותה והוא אומר של הגיע זמנה עדיין ואילו היה כדברי הנעל שעדיין לא הגיע זמנה להתגרש אם מרה להתגרש אינו חייב לעל לה כמותה והרי זה דומה למוליא שטר חוב על חזירו וטען הלוה קבעת לי זמן שנשבע המלוה היסט ונוטל אף גם זאת מוליא שטר כמותה ואומרה שהגיע זמנה לגבות והנעל טוען שעדיין לא הגיע זמנה לפיכך נשבעת וטועלת:

פט"ז א הנכסים שמכנסת וכו'. כחז ה"ה מ"ט שאין הנדויות בכלל כמותה וכו' שדעת רבינו הוא שהנדויות כחוב בעלמא ונגזית [היא] מן הנעל צביאור. אכל מ"ט רבינו בפרק זה וכן התקינו שאם היו לנעל שדות טובות ורעות וכו' כחז ה"ה שמהירושלמי נראה כדברי רבינו: וכן

פרק ששה עשר

א הנכסים שמכנסת האשה לבעלה בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים אע"פ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראין כתובה אלא נדוניה שמם. ואם קיבל הבעל אחריות הנדוניה עליו ונעשית ברשותו אם פחתה פחתה לו ואם הותירה הותירה לו הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. ואם לא קיבל אחריות הנדוניה עליו אלא הרי היא ברשות האשה אם פחתה פחתה לה ואם הותירה הותירה לה הרי זו נקראת נכסי מלוג: **ב** [ואזכר] כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובה אלא נשארו לעצמה. או נפלו לה בירושה אחר שנתארסה או נתנו לה במתנה הכל נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה הן. ואין נקראין כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או א טור א"ע סי' פ"ה סמ"ג עשין מ"ח:

כמוכר בהרבה מקומות חז דעת הרמב"ן ו"ל צריש פרק אע"פ בכמותו ו"ל הילך כל דיני כמותה דמנה ומתחייב נכסי לאן ברזל מיהו דוקא צבליתנהו ובהל לגבות מנכסי צביעבוד דכמותה אכל היכל דלימתהו לא שאפילו זמנה לא הפסידה בלאומיה קיימין נכסי לאן ברזל עכ"ל. ועיקר ראייתו ממה שהזכירו חכמים בכמה מקומות דנדיה בכלל כמותה כמו שאמרו בפרק אף ע"פ (דף מ"ח:). גובה כמותה צביאור וכו'. והוא שבי מרע דלמר הכו ארבע מאה וזו לכמותה דברתא וכן כמותה צבין דכרין היא אף צביאור וכו' רבינו מודה צבין צבין דכרין כוכר פרק י"ט. והרשב"א ו"ל הטיל פשרה והכריע בדברים ואמר דודאי הנדויות בכלל לשון הכמותה ונפקא מינה למוכרת ומנוחלת דמשום לישנא אחינן לה כלומר שכלל מה שאמרה כמותה מכורה לך מחולה לך היא אפילו הנדויות שהכל נקרא כמותה והלשון כולל אותם אכל לדיניהם בכל מה שאין הלשון גורס אין הנדויות בכלל העיקר דהסם שנו קולי דכמותה משום דמדדייה יהיב לה ונדוניה משלה היא ולמה נקל יומר משאר חובות בעלמא עכ"ל. ולפי שענין זה עיקר גדול בהרבה מקומות הארכתנו כי ועוד אבאר בכל דיני הכמותה כל אחד במקומו מהו דין הנדויות:

ואם קיבל הבעל אחריות וכו'. דעת רבינו הוא שאין כל מה שנכתב כמותה שהכניסה לו נקרא נכסי לאן ברזל אלא מה שקיבל עליו אחריות צביאור והשאר הוא נכסי מלוג וכן מוכיח נמשנה צביאור פרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ו). שאין כל מה שהכניסה לו צביאור לאן ברזל אלא מה שקיבל אחריות וכו' מקמחא דגאונים ו"ל וכן העלה הרשב"א ו"ל סס: **ב וכן** כל נכסים וכו'. זה מנזר בהרבה מקומות ומסקנא בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ח): שאפילו נכסים שנפלו לה עד שלא מתארסה ונשאת ומכרה בעל מוליא מיד הלקוחות כדן כל נכסי מלוג כמו שימנעל בפרק כ"ב: ואין נקרא כתובה וכו'. מה שכתב רבינו שהמסקנא הוא כדן העיקר מנזר ריש פרק אע"פ (דף נד:):

לחם משנה

כך דלסור למשמש שם וזו היא אומר להן כדי שלא ירגילו עצמם בכך שהדך ימנעל לנעל ולא אוחת מקום כדי שצבך ישמרו עצמם שלא יעטרו אוחת הנשים אכל אם לא היה הנעל ממשמש בנאותו מקום או ודאי דלסור לנעל ופסני כן כחז רבינו ולא תמנע מנעלה וכו':

פט"ז א הנכסים שמכנסת האשה לבעלה וכו'. כחז ה"ה ואין ספק שדין זה נוהג אף צביאור ולא הולך רבינו לבאר כן לפשוטו של אלא יפה כחה מן המזב. ועד שאין דעת רבינו מוססת בה מכל המפרשים ו"ל כי יש מי שמנעל ואמרו שצביאור לאן ברזל בכלל כמותה ככ"מ. ודוקא כשהיא בהל גבוהת מנעלה או מיוצקין וצביאור כמו אצל כשהן בעין דינס חלוק

מגדל עז

ולא ישיל עליה אימה עד ולא יהיה רגון. פרק צ"מ (דף ל"ד): **ב וכן** צו על האשה שתהא מכבדת את בעלה וכו' עד סוף הפרק. פ"ק דקדושין (דף ל"ח):

פט"ז א ב הנכסים שמכנסת עד המוספת בבל. כימות פרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ו) וצכמות פרק האשה שנפלו (דף ע"ח) מפיושין דיניהו וחתם ההקדמה כוללת לעמוד: כחז

השיער לבר ועובין הראש כך הבעל אוכל פירות

(יד) ויצוה לאחריים לנהגם, כבוד [עמוד קמט] הניח הסגת הראשית [ממרים ג ין כלשון זה אין זה הוראה, דאם הוא יומט וילך לו למי יצוה לשומרם, עכ"ל, וחמרו הר"ן [שם יג, א ד"ה וגרסי' מן] וכו"י [שם ד"ה ומתן] שזה תלמוד ערוך כמעשה דרבנן אפי' עם אמו שטרפה דעשה כו' נקודותיו טס. ונראה שעינין המהות על סלוח לשמרם, דזהו ליתיה בגמרא, ועל זה תמה הראשית מה חשב הרמב"ם שהוסיף ציווי לאחריים לשמרם, כיון דעל כרחק לא מהני לה שמירה, דאי מהני למה ילך ויחמנה הלא אפשר לה בשמירה, ואם אי אפשר לשמר מה מהני ציווי לאחריים בשמירה,

וכן לאיסי בדרישה [ואם כ"ג], וכן עיקר: (טז) תלמוד תורה גדול בוי, נלמד מיעקב שנענש בשביל שלא היה מקיים כבוד אב טהימו כבית לבן, ועל אותן ארבעה עשר שנים שלמד אלל עם ועבר לא נענש, סוף פרק קמא דמגילה [טז, ט]:

עשר [מודע] י"י ויכו י"י ויט [וממירין] אפילו כמחיה י"י וכן מהגין:

י"י כי שנמרפת דעת אביו או אמו משתדל לנתוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהם ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשחזנו י"י ביותר ילך לו ויניחם (יד) י"י ויצוה לאחריים לנהגם כראוי:

י"א דאם אביו שעבר על דברי תורה לא יאמר לו עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב

כתורה כך וכך * כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו והוא יבין מעצמו ולא יתבייש * ואם חיה אומר שמעקה בטעות לא יאמר לו לא חתני חבי:

יב * אמר לו אביו השקני מים י"י ויש לפניו לעשות מצוה * עוברת יכו בנות קבורת סת או לוייה אם אפשר למצוה שתעשת על ידי אחרים יעסוק בכבוד אביו: [הנהג] י"י * ואם התחיל במלוא מחילה יגמור להעוסק במלוא פטור מן המלוא י"י:

י"ג ואם אין שם אחרים לעשותה יעסוק במצוה ויניח כבוד אביו: [הנהג] י"י * מיטו אם אין זמן המלוא עוברת יעסוק בכבוד אביו ואמר כך יעשה המלוא:

יג (טז) מוז י"י: תלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם:

יד * אביו אומר לו השקני מים ואמו אוסרת השקני מים מוז י"י * מניח אמו י"י ועוסק בכבוד אביו וכו' י"י ואם היא י"י מנורשת מאביו שניחם שוים י"י ולאיוה מהם י"י שירצה יקרים:

פתחי תשובה

(1) ואם התחיל. עיין בספר חומרות ירושלים (לרבי דוד ביר יעקב) סימן ר"ס מה שכתב בזה: (ח) תלמוד תורה גדול. היינו דוקא אם צריך לילך חוץ לעיר (כמו שכתוב בסעיף כ"ה), אבל אם הוא בעיר צריך לשרת את האב ולחזור לתורתו. כמו שכתוב בסימן רמ"ז סעיף י"ח, כן כתב הפרי חדש בלקוטים (אח"י). ובה מתורץ קושיית ספר המקנה בקדושת דף (לפ"ד) [לא] ועי' ב"ה אסח"עא סלהא, ע"ש: (ט) מניח אמו. עיין באר היטב (סיק י"ד). ונדאה לי לכאורה דאם אמר לו אביו לעשות לו מלאכה שאין האשה מחוייבת לעשות לבעלה כאשר מבואר בשו"ע אה"ע"ו סימן פ'. ואמרו גם כן אמרה לו לעשות לה מלאכה ההיא, דשניהם שרים, להכי נקטו השקיני מים, מפני שזו לעולם חייבת אף אם הכניסה לו כמה שפחות, ע"ש [סימן פ סעיף דן]. מיהו אין זה ברור:

מנחת לג * מצות כיבוד אב ואם חינוך תצג

אמו ואביו
בקרוב

ג אם אמו אומרת לו השקיני מים ובעל אמו אומר השקיני מים, ודאי מחויב ליתן לאמו, אף דכאביו מתעב חייב ליתן לאביו, כמבואר [קידושין ל"א ע"א], דהוא ואמו חייבים בכבוד אביו, היינו כאביו מתעב דחייב בכבודו מלד עלמו והם שקולים, על כן יקדים לאביו כיון דגם אמו חייבת בכבוד אביו, אבל כאן עיקר שחייב בכבוד האם, אך על אביו חורגו חייב מלד כיבוד האם, א"כ היא קודמת* כיון שהיא רוצה וכל הכבוד הוא מתמסרה*.

שלא לקרוא אותו בשמו וכדומה המבואר כאן בר"מ ה"ג ושו"ע ס"ב, אבל אחיו אפשר דאין זה בכלל הכבוד*, ולא מצוי שיהיו נוהרים בזה כמו שמזהירים באביו ובאמו.
ד חנה אף דכאביו ואמו חייב בכבודם גם לאחר מותם, מ"מ נראה פשוט דאשת אביו אם מתה או בעל אמו שמת אינו חייב בכבודם*, כיון שמתו אין זה אשת אביו ולא בעל אמו*, כמו בנתגרושו. אך אחיו הגדול חייב בכבודו לאחר מותו ג"כ*, דמ"מ הוא אחיו, כן נראה לענ"ד.

בש"ח

תצד מנחת לג * מצות כיבוד אב ואם חינוך

בן משפחה
ד"ק

תשובה, דעת הר"מ כאן הי"א דחייב בכבודו, והטור כאן בסוף הסימן חולק, ע"ש ובאחרונים*.
ד אם יש לו בן משפחה ונכרית, אינו בנו כלל, עיין יבמות פרק כ"ב ע"א, והנה בכל המצוות אישקש עבד כנעני לאשה, מ"מ כאן אם העבד יש לו בן משפחה כנענית, אפשר כיון דאין לו יתום, עיין יבמות ס"ג ע"א, א"כ אינו בנו כלל ואינו חייב בכבודו*, וגם לא בכבוד אמו, דאין לו יתום אחרים ג"כ* ועיין שם כ"ג ע"א, ועיין ר"מ כאן פ"ה הל' ע' וי"א, לענין קללת אביו ואמו בעבד*, ועיין מה שכתבנו לעיל מצות פריה ורבייה [פסחה א' אות י"ט ד"ה ומה הרב], דנראה דכן עבד הבא משפחה חייב דהוי בנו י"י, רק אם ישראל יש לו בן משפחה כנענית פטור על קללת אמו ג"כ, עיין שם בכסף משנה*. ושחוקי ודאי חייב, דיש לו אם יש לו אב אלא שאינו יודע*. אך כגו ועבד שיש להם בן מישראלית, דגבי קללת פטור אף מן האם, כמבואר בר"מ שם

ז א פשוט גם כן, אם אביו מוחל אינו צריך לכבד את אשת אביו, וכן אם האם מוחלת, כיון דהכיבוד חוזר רק מתמת כיבוד האבות* והם מוחלים. וכל שכן אם אין רגום בכבוד זה לכבד אשתו או בעלה, ודאי אין רשאי, כי אין זה כבוד, ורגונו של אדם זהו כבודו. אך בלחיו, אם נאמר דאינו מתמת כיבוד האבות רק בזירת הכתוב, א"כ אינו רשאי לזייב לאביו ואמו אם רגום שלא לכבדו, דהוי כאמרו לו לעבור על דבר תורה דאינו רשאי לזייב להם, כמבואר בש"ס [יבמות ד' ע"א], ואין רגוני להאריך בדברים אלו המבוארים בשו"ע יו"ד, בדרכי כיבוד זה, אך אחיה הערות בדרכי בע"ה.
ב **רמב"ה** זו נהגת בנשים ג"כ, דהוי ליה מצות עשה שאין הומן ברמא, א"כ נהגת בכל אישי ישראל חוץ מהרש שוטה וקטן*. ואם ממזר חייב בכבוד אב ואם, אם עשו אביו ואמו תשובה, לטוב עלמא חייב בכבודם, ואם לא עשו

חייב
בכבוד
ובאחר
כמבואר
א"כ
אם נחלו

בתי"ב

במ"ו

דברי קבלה היא. אלא גלויי מלתא בעלמא
דלשון אחד כתב בשניהם⁷⁰.

דף לא ע"א אמר ליה מבין ריסי
וכו'. פירוש לפי שראה

עיניו אדומים (מבין) [מן] הבכי והכיר
שהוא בן אלמנה ולא ללמוד הלכה למעשה
היה שואל ללמוד תורה, ואיכא דאמרי
דכשהיה שואל איזה מהם קודם משום בעל
(ואמו) [אמו] היה שואל דתניא [כתובות קג,
א] את אמך זה בעל אמך, מיהו כי הוה בעי
נתגרשה מהו ללמוד תורה היה שואל,
ואיכא דאמרי מבין ריסי עינך וכו' שהיה
פקח וכדאמרינן—(בחלה) [בסנהדרין קט. א]
כההוא יתמא (כהא מלתא) [בר ארמלתא]
קטלינהו לכולהו.

בקשו ממנו אבנים טובות לאפור.

וא"ת והא לא הוו אורים ותומים
בבית שני כדאיתא ביומא [כא, ב] ותו הרי
בטל השמיר⁷¹ כדאיתא במסכת סוטה [מת,
ב] (בלא) [ובלא] שמיר לא היו יכולין
לפתוח בהן פיתוחי חותם דכתיב
(במלואות') [במלואתם], י"ל מאי דהוה
אפשר להו למעבד הוו עבדי, והוו קובעין
את האבנים באורים ותומים אע"פ שלא היו
חקוקות אלא כתובות בדיו, וכי אמרינן
ביומא שלא היו אורים ותומים בבית שני,
(לא ולמימרא) [לאו למימרא] דלא היו
אורים ותומים כלל, אלא שלא היו נשאלים
בהם⁷², א"נ שלא היו עושין כהלכתן שלא
היו האבנים חקוקים בשמיר, ועל כרחך
בבית שני היה מעשה דדמה בר נתינה
כדאמרינן לשנה אחרת נולדה לו פרה

לן במסכת סוכה⁶⁸ הללו יה, אם שתי תיבות
הם, ממורי נר"ו.

והתגלח מהאי ניסא כו'. משום (דח')
[דה'] אלפים ותתמ"ח פסוקים
איכא בספר תורה, דעל כרחין מחד גיסא
הוא, להכי קא בעי מהאי גיסא או מהאי
גיסא, ממורי נר"ו.

והא דלא בעי דרש מהאי גיסא או מהאי
גיסא, דבתיבות ודאי בקיאיין הן
ומצוי למייתי ס"ת וממני.

ע"ב ואם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב
הלא כה דברי כאש. והאש מפעפע
את הברזל.

להשיאו אשה. והא דלא בעי ואיהי מנא
לן דלא מחייבא, דפשיטא הוא
כיון דפטורה מפריה ורביה [יבמות סה:] וכן
באומנות פשיטא לן דהא אתקש או לתלמוד
תורה או לנשואי אשה.

(והדתני') [והתניא] האב חייב כו'.
והוא הדין דהוה מצי למפרך
מדקתני רישא כל מצות הבן על האב
אנשים חייבים ונשים פטורות ואוקימנא כל
מצות הבן המוטלות על האב, אלא משום
דלא ידעינן מאי נינהו מצות הבן המוטלות
על האב אלא מהך ברייתא, פריך מינה.

תיראו הרי כאן שנים. וכבוד אתי ממורא
במה מצינו⁶⁹.

נאמר כבוד את ה' וגו' כו'. לאו גזירה
שוה היא דהא כבוד את השם מהונך

השמיר, וכן כתבו בחוס' הרא"ש ובר"ן, ובמאירי
פירש כדברי רבינו, וצ"ע הרי אורים ותומים היה
בחושן, ולא באפור, ועיין בהערות הרד"ב
צוקרמן.

72. ובחוס' יומא (כא:) כתבו: אלא לא משיבין
לנשאלין בהם.

68. ע"י פסחים (ק"ז). וירושלמי סוכה ס"ג ה"ט.
69. ע"י בחוס' ר"י הוקן לעיל (כט.) וכיד דוד כתב
בשם קרבן אהרן, דאם אינו עניין למורא תנהו
ענין לכיבוד עיי"ש.

70. ע"י רש"י ב"מ (לב.) ד"ה הוקש דהוא גו"ש.
71. ובח"י הריטב"א כתב דמשחרב בית שני בטל

חידושי הלכות האשה נקנית פרק ראשון קדושיין ואגרות מהרש"א בג

[ף לא ע"ב - ר"ב ע"ב]

קאמר אמרי פין על ז' הדעות אפי' ולא יהיה לך דמפי הגזירה שמעטו דלאמר בסוף מס' מכות א' ויש ליישב דהיינו דמשמע דלא הוה כשמשעו מתחלה על מאמר א' שהוא אפי' עד שמעו עד ממחרת וע"כ דלא על לא יהיה לך נחמין דאמאי הוה עפי' כשמשעו גם לא יהיה לך גו' משמעו רק אמרי אלא ע"כ נחמין הכתוב כשמשעו גם כבוד אז ואם וכדמסקי דכשמשעו אפי' גם לא יהיה לך אמרי לטעם עגמונו וכו' וכפ"ש י"ג ועוד שמעתי מה דלפי הדעה היה אמרי מלאך סוף ומלאך אימרה אז נגד שהוא סוף ודו"ק: א"ל מופת דברך ניבר שראש בו. יש לדקדק דהיין החכם סוף דברך נמקרה ונראה לומר דלאספא דקרא קמין דכמי ועלול כל משפט דקרא לפי שנתנו כבוד אז ואם מנהו שכלת נמוסית דמיימי בסמוך מה עשה גו' אחד בו ויבא אמו בו ולכן הוה א"ו ע"י מנהו זו גם לראשונות ו"ש דע"י סוף דברך שהם לכל עולם משפט ועד דהיינו כבוד אז ואם הוה לראש דברך שהם אמרי ולא יהיה לך וקרא מנהו כבוד אז ואם סוף דברך כלפי שראשו שנתנו שמים אפי' נגד א' ה' דברות וה"ל כבוד אז ואם סוף ה' דברות מנהו הראשונה ומימי מתר אפי' מנהו עבדי דכן הוה הדגים נמקימן כבוד אז ואם: א"ל אין אני מבקש מכם אלא אותה מוון בו. מטאר בחידושי פ' אין מעמדין א ע"ש:

ע"ב ה' בני סמכי ה"ל לאבימי בחיינו בו. דקדק לומר דהוה בני סמכי וטעמא הוה ידעי לכד אפיהם ולרוך נמקומו לפתוח לאפי' אפיהם אלא הוה לא היח אוחס כדי שיקיים הוה עגמונו מנהו כבוד אז וע"כ בני סמכי שהיו סמוכים על שלחן אפיהם אפי' והיה גדול לטות עליהם שעשו מלאכתו נמקומו לפתוח לאפי' אפיהם ולא היח אוחס וק"ל: אפתייא מלתא ודרש אבימי מוזמר לאספא בו. לפי' התוס' יתא משום דקיים אפי' מנהו כבוד אז וכן להלן שדקש שדקש אספא ממוזר משום כבוד פת ארבוהו כשמשעו עטלו עם השערים צ"ל: מאבוך לא דבר דבר תורה הוה בו. ואפילו למ"ד לקמן א דין האז ופין הרב שמתל על כבודו הוה מחול היינו הכבוד שראוי התלמד לעשות לרב אלא אם הרב עשה כבוד לתלמידו כי הכל אינו מחול דמ"מ מלשה דעמיא וק"ל: עדיין לא הגעת לאחי כבוד כ"סם ודקא בו. דלאמתיין עגמלא ה' פומר לרין הכתוב להחיר הכהן דלאספא חסרון פ"ס דו"ק: אמר איקום מקמי שכינה בו. ע"ד שאמרנו לעיל שזמן שאלם מכה בו מעלה אם עליהם כולו עבדיהם וכו' וכן ע"ה שפאשה רומות לשפינה ודו"ק: עברתו מות אביי בו וכן אביי. ועספר יוסמן אפי' ר"מ ה' אשר כן ירוסם יתוס וק"ל: נתרצית לצאת המקום בו. פ"ש"י סבור היה שדעמו לתוור למקומו כי עכ"ל והוה דמוק דמשמע דהדר אלא לשאל לקראת אמו קאמר גם דקרא לפ"ש יחורך לשלוט עד מוקומך ועליו פירוש נראה דלקראת אמו ולחור לא"י קאמר ואפ"ה קא"ל ר' יוחנן איני יודע דלפ"ש דגם משום כבוד אס אסור ללגא מא"י לת"ל ומשום דלמדת כבוד אס היה חביב עליה דרב אפי' הדר אפי' לפי ר"י להחיר לו ספקו וקא"ל ר"י מתניתא ללגא ללגא כשם כבוד אס הנמוק יחורך ללגא ללגא וק"ל: אמר אי ירדי א"ל אפי' בו. א"ע"י דלאמתיין כשמוך ומכדו צמיי ונמנו לקראת המנה כי הכהן אפ"ה שאין מקרי כבוד למת וק"ל ה' מכתאן ואיך יאמר זכרוננו צ"חיי דעו"ם הבא בו. גם צמיי מלני ש"ל זכרוננו לצרכה כמ"מ ה' גם ואכרסס היו יהיה לגו' גדול גמח מוסקי למי עו"ם וק"ל:

דף לב ע"א ב"ד"ה רב יהודה בו יב"ב אמר ר' אביו א"ל תחזיר בו שא"י עובד בכבודי בו ע"כ. לכאורה מהיהס דלקמן מניח אני כבוד אלא ועושה את המנהו בו יש להוכיח כן צפישיות דלמדת חזרת אפיה קודמת לכבוד אז ו"ל דהך דלקמן איכא לאוקמי דוקא בצורה אחרת כגון לקבור את המת בו כפ"ש"י אלא בנמנות החזרת אפיה לחצרו לא איירי בה דולאי נדמות אפי' כבוד אז ואם כיון דכבוד אז ואם קודם לאפיה מ"כ"ש דהו קודם לאפיה חזרו דהא אפיה קודמת לאפיה חזרו וכן דרכו דהך דפרק אלו מציאות דהדיא קאמר שם יכול

חכמת שלמה השלם

דף לא ע"ב גמרא אתא וקא משתבח בי מדרשא וכו'. וז"ל בירושלמי (ה) לא היה משמע עגמונו אלא רבי טרפון סלה ונכסו לבקרו איהו אמו לתכמיס החפלו על רבי טרפון בני שהוא ענה כי כבוד אמרי לה עדיין לא גביע ע"י: שם אמרי יודע (אחת) רחמ פורתא בו. כ"ל. וז"ל ס"א אימרת הוה לטון הממנה ואיור וכן ממלא צדק אלו מגלחין נסופו בו) אימרת לי תלמיך יוחנן (ז):

דף לב ע"א תוס' ב"ד"ה דמחיל ליה בו. שהודיעו קודם לכן. י"ב ודנה צר רב כח) הוה לא פא אלא לידע אפי' עני קפדן הוה ודו"ק: דף לב ע"ב גמרא והא רבא משקי ביה בט) הלולא בו. י"ב ונראה לי דהכי מקשה אמאי

הנהגות והערות

(א) כ"ד ע"א: (ב) ע"ז כ"ד ע"א: (ג) א"ב ע"א: (ד) ת"כ ורש"י צ"ו: (ה) הושע י"ד: (ו) עיין רש"י: (ז) יומא לח ע"ב: (ח) עיין ג"כ עמקים ופני יהושע: (ט) עיין י"ד דוד: (י) עיין מהר"ם שיק ומהרש"א הארוך: (יא) עיין המקנה: (יב) עיין ב"ב ב ע"ב: (יג) י"ט ע"א: (יד) לפנינו והאר"ן: (טו) ובת"ש יתבת ל"ה (ובד' ספרד איתא יליהו). ולפנינו אין צורך בהגיה (ובכמת בניג לא נוכח בליתא "אמר ל"י): (טז) לפנינו בתוס' דלא מפקינא: (יז) הגיה כן עפ"י רש"י, ולפנינו בתוס' תוקן רק בחלקו: (יח) נד"ל "גחין וסלקא עליה" (כמו ב"ד ע"ה):

ועושה "אדרבה" מאן דאמר לי בו כ"ל: רש"י ב"ד"ה משדלחו בו ארי ישרל הס"ד: ב"ד"ה האר"ן (ה) בו אין כ"ל: רש"י ב"ד"ה מבין ריסי בו ניכר (שהיה) שהיית יתום ובשרו ריסי (עניו) ע"כ: כן הבין בו כ"ל: רש"י ב"ד"ה הטל להם בו לעשות (ה) (דאמה) אמר לי טו) בו כ"ל: והד"ס: ב"ד"ה וטרודו בו עליו (ה) שמראה בו ה"ל: תוס' ב"ד"ה כבוד בו כ"ל: קודם ד"ה כל העובר בו: ב"ד"ה כל העובר בו דמצי (ב"ה) כ"ה ליצירה בו כ"ל: ב"ד"ה והיה מפתח בו פשוטי (של) על החיבה בו כ"ל: ב"ד"ה דלא מפקדיה טו) בו שהזמן (גרמה) גמרא אע"פ בו כ"ל: ב"ד"ה יש מאכיל בו עוף חשוב (והיינו טו) ושמן מין שליו בו כ"ל: (י):

דף לא ע"ב גמרא דבר תורה הוה (חלשה) חלשא דעתיה בו דהות (בעיא) בעית למיסק (לפוריה) לפוריא גחין וסליק "לה יח) וכל אימת דהוה נחית נחתת עלייה" כ"ל: שם להצי כבוד (כלומר) כלום זדקה בו רבי יוחנן "כ"י" עבירוהו (ש) "אמור" מת אביו בו כ"ל: שם כי הוה (יתב) דריש בפירקא בו כ"ל: רש"י ב"ד"ה חמשה בו ופותח לו (אינו) ואינו בו כ"ל: ב"ד"ה אסתיעא מילתא בו לפניו (והבין) שהבין במדרש בו לדורשו (ג) (יש) ויש מפרשים בו שאמר "אספ" שירה בו לא נשתיר (מהם) משונאי ישראל שריד בו כ"ל: ב"ד"ה כגון אנא בו לאבי (ויקיר לאמי) ולאמי ועושיין בו כ"ל: (א) ב"ד"ה הנשמע בו שיאמר (בשמך) בשמו אל יתלה בו כ"ל: ב"ד"ה מכתאן ואילך בו שקבל (ה) שאין בו כ"ל: ב"ד"ה חכם משנה שם אביו בו (ה) חכם (הדר דרשא) הדרוש דרשה בו כ"ל: ב"ד"ה אבירא בו לרביס (בשם אמרו) אמר כן בו כ"ל: ב"ד"ה ולא מכריעו בו ה"ל: (א) לא יאמר בו כ"ל: תוס' ב"ד"ה איסתיעו בו התחילה (הייתה) הראשונה לשוור בו עכשיו לא הייתי סבורה בו כ"ל: ב"ד"ה רבי טרפון בו אמה דרבי טרפון (אבדה) פומקי דידה בחצירה ויצתה ממיטתה לבקשו ושם ר' טרפון (יד) ירדה לטייל לתוך חצירה בשבת ונפסק קורדיניסקין שלה והלך רבי טרפון ושם ידיו תחת רגליה בו דורסת על ידיו "והיתה מהלכת עליה עד שהגיעה למיטתה" ועוד בירושלמי בו כ"ל: (ב):

דף לב ע"א גמרא בנפרשין "אמר ליה" אי הכי בו כ"ל: רש"י ב"ד"ה פודין זה בו ומוזנותיו (מקבל) עליו בו כ"ל: ב"ד"ה ומאכילין בו עני (ה) וכן כולם בו כ"ל: ב"ד"ה התם רבנן בו עליהם (ה) אין אתה בו כ"ל: ב"ד"ה מוקא (כתובה) כתובה בו כ"ל: תוס' ב"ד"ה רב יהודה בו אל תחזיר "כבוד" ישמע לו "ת"ל וכו') והיינו בו כבוד אביו "ואבירת חבירו" ויעסק בו בסמוך (הרי שנטל) כדי שיטול אתנו בו כ"ל: ב"ד"ה אורו ליה בו דלית "ליה" לאב בו כ"ל: שם ועוד דאמרינן בירושלמי י"ב ס"א ליה מירושלמי (ב) בא"ד אמר ליה (דאמר) דאמרי ליה זיל בו כ"ל:

דף לב ע"ב גמרא ולרב פנחס בריה (דבר) דרב חסדא בו כ"ל: וז"ל ס"א ע"כ (ב) דרב חסדא: שם מקמייה "איפקד" ואמר בו לאו רבנן (ורב) ותו רב פפא בו אפילו הכי (ההור

וסיפא במצותא דמחייב ברא למיעבד לאבא, ורב
אשי דסדר תלמודא פריש כל חדא וחדא בדוכתא.
נתגרשה שניהם שזיב. פי' דלא תימא כיון דנפטרה
נפטרה ⁷³⁷, קא משמע לן דהדרה לחיובא.

[לא, א] הטל להם מים בפפל. פירוש בבדיחותא
אמר ליה, לומר שאיננו חייב בכבודו של זה יותר
מזה.

כאלו דוחק רגלי שכינה. פירוש לפי שאומר אין
השם רואה ואין כבודו במקום הזה, והוא כמשיג
גבולו.

פעם אחת בקשו ממנו אבנים ⁷³⁸ לאפוד. פי' מעשה
זה היה בבית שני ⁷³⁹, שהרי פרה אדומה שעשה
משה הספיקה לכל ימי בית ראשון ⁷⁴⁰, וכי תימא
ומגין היה להם שמיר בבית שני לאבני אפוד,
שאינן געשות אלא בשמיר כדאיתא בפ' מי
שאחזו ⁷⁴¹, דהא אמרינן בסוטה ⁷⁴² משחרב בית
המקדש בטל השמיר, איכא למימר דלאו משחרב
בית ראשון קאמר אלא משחרב בית שני, אבל
בבית שני שמיר היה לישראל ⁷⁴³.

דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה ⁷⁴⁴ משאינו
מצווה ועושה. פי' רבותי ז"ל טעם הדבר, שזה
שטן מקטרגו כשהוא מצווה, וזה אין שטן מקטרגו,
ולפום צערא אגרא ⁷⁴⁵, ורבינו הגדול ז"ל ⁷⁴⁶
פי' שהמצות אינן להנאת האל יתברך המצווה, אלא
לזכותינו, ומי שהוא מצווה קיים גזירת המלך,
ולפיכך שכרו הרבה יותר מזה שלא קיים מצות
המלך, מכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר, שהרי
מטוב לבב וחסידות הכניס עצמו לעשות מצות
הש"י, ודוקא במצות שצוה הש"י לאחרים שיש

מציאות ⁷³⁰, דבתלת מילי משני צורבא מרבנן
בדיבור, וחד מינייהו במסכתא.
ירושלמי ⁷³¹ מאן דגמר חד מכילא ומייקרין ליה
בתרי, איבעי ליה למימר חדא מכילא אנא תכים.

[ל, ב] הכי גרסינן אם פגע בך מנוול זה משכחו
לבית המדרש אם ברזל הוא נמות ואם אבן הוא
מתפוצץ ⁷³² שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה'
וכפטיש יפוצץ סלע. פירוש שדברי תורה שנמשלו
לאש ממחין אותו אם הוא כברזל, שהאש מפעפע
את הברזל, ואם הוא קשה כאבן הרי דברי תורה
מפוצצין אותו כפטיש שמפוצץ הסלע, שדברי
תורה נמשלו לפטיש כדאי' במסכת תעניות ⁷³³
בהדיא, כל תלמיד שאינו קשה כברזל אינו תלמיד
שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע.

מאי כל מצות האב על הבן אילימא כל מצותא
דמחייב אבא למיעבד לבריה ⁷³⁴ והתניא וכו'.
תמיהא מילתא ⁷³⁵ אדפריך ליה ממתניתא, ליפרוך
מרישא דמתני' דקתני כל מצות הבן על האב
נשים פטורות, ואוקימנא במצות דמחייב אבא
למיעבד לבריה ואי סיפא מיירי בהכי, קשיא
רישא אסיפא, תירצו בתוספות ⁷³⁶ דהאי פירכא
מקמי אוקימתא דלעיל איתמר, ותרווייהו בהדי
הדדי איפריכו, מאי כל מצות הבן על האב, אילימא
כל מצותא דמחייב ברא למיעבד לאבא והתניא
איש וכו', ותו סיפא דקתני כל מצות האב על הבן
מאי גיהו, אילימא כל מצותא דמחייב אבא
למעבד לברא נשים חייבות והתניא האב וכו',
ופריק להו רב יהודא לתרווייהו, דמתני' איפכא
קתני, ורישא במצותא דמחייב אבא למעבד לבריה,

הראשונה עשה משה והשניה עשה עזרא (שהיה
בזמן בית שני). ⁷⁴¹ גיטין סח, א, וע' גם סוטה
מת, ב, ובתוס' הנ"ל שהאריכו בזה. ⁷⁴² מה, א.
⁷⁴³ כ"כ תוס' הנ"ל ורבנו בע"ז שם, וכתב שם
תרוץ נוסף, וכ"כ תוס' הרא"ש והר"ן כאן, אבל
בשיטה לא נודע למי והמאירי כתבו דכבר בימי
בית שני לא היה להם שמיר, והא דבעינן ליה הוא
רק לכתחלה, ובדיעבד אינו מעכב. ⁷⁴⁴ כ"ה
לפנינו, ובכת"י: המצווה ועושה יותר ממי שאינו
מצווה וכו', וכ"ה בר"ן. ⁷⁴⁵ כע"ז פירשו בתוס',
דמי שמצווה דואג ומצטער יותר, וכ"כ תוס' הרא"ש,
וע' בחי' ר"י עמדין ובמקנה. ⁷⁴⁶ הרמב"ן בחי'
להלן בסמוך, וכ"כ הנמוקי' בשמו, וכ"כ בתוס'
הרא"ש ור"ש ב"ר יצחק, וע' שו"ת שואל ומשיב

730 כג, ב. 731 שביעית פי' סוף ה"ג, מכות
פ"ב סוף ה"ו. 732 אבל לפנינו להיפך, ובתוס'
גרסי אם ברזל הוא מפעפע ואם אבן הוא מתפוצץ.
733 ד, א. 734 לפנינו נוסף: נשים חייבות,
וכן גריס רבנו בהמשך דבריו. 735 כ"ה הרמב"ן
ושיטה לא נודע למי. 736 תירוץ זה כתב
הרמב"ן, וכ"כ מהר"י בירב בשמו, אך לא כתבו זה
בשם תוס', ובתוס' שלפנינו ליתא. 737 וכ"כ
הר"ן ונמוקי', והיינו דהו"א דכיון דנישאה יצאה
מרשות אביה, ושוב לא תחזור, וכ"כ רד"ל.
738 בנדפס נוסף: טובות. 739 וכ"כ תוס' סוכה
מת, א, ד"ה שכל, גיטין סח, א, ד"ה איכא, עבודה
זרה כג, ב, ד"ה בקשו, וזבחים גד, ב, ד"ה אבנים,
וכ"כ הר"ן כאן. 740 כדחננו בפרה פ"ג מ"ה:

לברך עליהם מברכות ולא היא ברכה לבטלה, דהא רב יוסף מעיקרא מאן דאמר ליה סומא פטור מן המצות עביד יומא טבא לרבנן, ואם איתא דכי הוה פטור מן המצות אינו מברך עליה כשעושה אותה, אמאי עביד יומא טבא לרבנן, הרי הוא מפסיד ברכות ויצא שכרו בהפסדו, דאמרינן בבבא קמא 758 האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות, ואפילו תימא דההוא דמחויב ברכות, אבל במי שאינו מחויב בהם לא הפסיד בחסידותו כשלא בירך, הא לא אפשר שירצה רב יוסף להפטר מן המצות, ולא יהא לו רשות לברך עליהם את השם ולזרוק ברכ' מפיו, ועדיפא ליה אגרא דמאן דמפקיד ומברך מאגרא דמאן דלא מפקיד ולא מברך, אלא ודאי ר"י מברך היה על המצות אפילו יהא פטור מהם, ומינה שמעינן לנשים מן המצות שהם פטורות, שאם באו לעשותן שמברכות עליהן 759.

והשיב עליו ר"י בעל תוס' 760 דמהא ליכא ראיי כלל, שאפי' תאמר שסומא לר' יהודה אע"פ שהוא פטור מן המצות דין הוא שיברך עליהם, דאע"ג דפטור מן המצות מדאורייתא, חייב הוא בהם מדרבנן, ובחייבא דרבנן שפיר מצי לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, דומיא דברכת גר חנוכה ומקרא מגילה כדאיתא בפ' במה מדליקין 761, אבל נשים ממצות עשה שהזמן גרמא פטורות הן אפילו

לו בהן רצון, אבל העושה מאליו מצות שלא צותה בהם תורה כלל, זו היא שאמרו 747 כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט.

אמר רב יוסף מריש היה אבינא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דלא מיפקדנא ועבידנא. פי' ואע"ג דרב יוסף פיתח ונסתמא הוה 748 כדאיתא בהגדה 749, כי אמר רבי יהודה דסומא פטור מן המצות, אפילו בפתח ונסתמא אמר הכי 750, כדמוכח נמי בפ' החובל 751.

כיון 752 דשמעתא להא דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה 758 מד"א לי אין הלכה כר"י עבידנא יומא טבא לרבנן. הא ודאי פשיטא מילתא דלית הלכתא דרבי יהודה, דהא רבנן פליגי עליה, ויחיד ורבים הלכה כרבים 764, ותו דסתם מתניתין בפרק החובל 755 דלא כרבי יהודה, אלא דרב יוסף אידי דאמר מעיקרא מ"ד לי הלכה כדברי ר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן, קאמר השתא דאדרבה מ"ד דלית הלכתא כר' יהודה עביד יומא טבא לרבנן, וזה מבואר.

כתבו בתוספות 756 כי מכאן היה מביא ר"ת ז"ל ראייה, דנשים במצות עשה שהזמן גרמא שהם פטורות, אם באו לעשותן, כיון דקיימא לן 757 דנשים סומכות רשות ויש להם שכר, אם רצו

ראה ונסתמא פסול, וא"כ הכא נמי, וע' רמב"ן. 752 לפנינו: השתא. 753 לפנינו נוסף: אדרבה. 754 ראה ערובין מו, א, וע' במקנה ובס' ערוגות הבשם (בלחובר) ס"א סעיף ט. 755 בבא קמא פו, ב, המבייש את הסומא חייב וישן שבייש פטור, ובגמ' מתניתין דלא כר' יהודה, ונראה דרבנן מפרש כרש"י ותוס' שפירשו שם דממתני' מוכח דסומא שבייש חייב, ואילו לר' יהודה סומא שבייש פטור, ע"ש, וסבר רבנן דטעמיה דר' יהודה דפטור סומא מבושת הוא משום דהוא פטור מכל המצוות, וכ"נ קצת מהגמ' שם פו, א, דדינים אלו השוה ר' יהודה, ומשו"ה מתני' היא דלא כר' יהודה גם לגבי מצוות. 756 בסוגיין ד"ה דלא, ובאריכות יותר בעירובין צו, א, ד"ה דילמא, ראש השנה לג, א, ד"ה הא. 757 עירובין צו, ב, וש"נ. 758 ל, א. 759 הר"ל בחי' על הרא"ש ס"י מט הקשה דאפשר דאה"ג דסומא מברך משום דאגנו מצווה גם על לאו דלא תשא, אבל אשה שמצווה ע"ז אינה יכולה לברך. וע' להלן הערה 773. 760 כ"כ הרמב"ן ושיטה קדמונית בשמו, וכ"כ תוס' הג"ל. 761 שבת

תנינא ח"ג ס"י יד. 747 ירושלמי שבת פ"א ה"ב (דפוס וילנא ז, א), ולפנינו שם: כל הפטור מן הדבר ועושהו וכו', וע' ברבי יוסף יו"ד ס"י שלג אות א שהקשה על הרמב"ן ורבנן דהא הירושלמי קאי אחתן שפטור מק"ש, והא התם כל ישראל חייבין בזה, וא"כ למה קראוהו הדיוט, ותירץ דמה שכ' הרמב"ן דבשאר ישראל חייבין אינו הדיוט, הוא רק כשאותו אדם פטור תמיד, וכמו אשה שלעולם פטורה ממ"ע שהז"ג, אבל היכא דהאדם הוא בר חיובא מצ"ע, אלא דעתה באה סיבה זמנית הפוטרתו, וכמו חתן לק"ש, ככה"ג מודו הרמב"ן ורבנן דנקרא הדיוט, וע"ש שהאריך בזה. 748 כ"כ הרמב"ן, שיטה לא נודע למי והר"ן, וכ"כ רבנו במגילה כד, א. 749 כ"כ הרמב"ן, רבנו במגילה שם והר"ן בשם אגודה, וע"ש פירוט המעשה, וכעת לא מצאתי מקורם. 750 ע' להלן בד"ה והשיב עליו. 751 בבא קמא פו, א, וכן הוכיחו התוס' שם ד"ה וכן היה (השני), והרמב"ן והר"ן כאן, והיינו משום דהתם יליף לה ר' יהודה בהקש דהוקשו מצוות למשפט, דמה משפט ליתא בסומא, אף מצוות ליתנהו בסומא, ובמשפט אפי'